

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

Kooste 30.7.2015

MISSÄ TAIDETTA TARVITAAN?

**Seminaari taiteen hyvinvointivaikutuksista,
saatavuudesta ja saavutettavuudesta**

3.6.2015 Teatterimonttu, Tampereen yliopisto

Järjestäjinä Tampereen yliopiston [Tutkivan teatterityön keskus](#) ja [Näty](#) sekä [Taiteen edistämiskeskus/ Pirkanmaa](#)

MISSÄ TAIDETTA TARVITAAN?

Seminaari taiteen hyvinvointivaikutuksista, saatavuudesta ja saavutettavuudesta

Katso [videotaltiointi puheenvuoroista](#) ja tutustu [päivän ohjelmaan!](#)

Taiteen vaikutukset ovat viime aikoina olleet kovasti tapetilla. Nykyään ymmärretään jo laajasti, että taiteella on ulottuvuus, joka voi edistää hyvinvointia sekä lisätä osallisuutta yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasoilla. Taide on perusoikeus: jokaisella tulisi olla oikeus ja tasa-arvoinen mahdollisuus kokea ja tehdä taidetta ja osallistua kulttuuritoimintaan.

Missä taidetta tarvitaan? -seminaari pyrki löytämään ratkaisuja kysymyksiin: *Miten saamme laadukasta taidetta, kokemuksia, elämyksiä ja osallistumismahdollisuuksia jokaisen ulottuville? Mitä pitäisi tehdä ja miten?* Osallistujia oli paikalla ilahduttavan monipuolisesti taide- ja kulttuurialalta, sosiaali- ja terveysalalta ja yritys- ja järjestösektorilta.

Seminaari jakautui kahteen osaan. Ensin kuultiin kuusi puheenvuoroa eri näkökulmista. Ryhmätyöskentely-osiossa laadittiin toimenpide-ehdotuksia eri teemoista. Lopuksi ryhmien tuotokset esiteltiin ja koottiin yhteen.

Päivän aikana saatiin myös nauttia hienoista esityksistä. Koko tapahtuman avannut [Mietteliäs Marika](#) on 19-vuotias tamperelainen laulaja-lauluntekijä, jonka levytysura sai alkunsa [OmaPolku ry:n](#) ja [Kulttuuriosuuskunta Uulun](#) yhteisprojektissa 2014.

Päivän päätti Tanssiryhmä Vapaavarsi, joka on vuonna 2010 perustettu yli 60-vuotiaiden miesten ja naisten yhteisötanssiryhmä, jonka ohjaajana toimii yhteisötanssitaiteilija [Marjo Hämäläinen](#). He esittivät ”Heijasteita”-teoksen, joka on saanut alkunsa [Janne Laineen Silence-näyttelystä Tampereen Taidemuseossa](#).

[Raquel Benmergui](#) teki seminaarista graafisen fasilitoinnin eli visualisoi puheenvuorojen ja keskustelujen annin liveinä paperille. Visualisointi on nähtävissä [täällä](#).

Lämmin kiitos Tampereen yliopistolle (T7 ja Näty) seminaarin järjestämisestä yhteistyössä. Suurkiitos kaikille puhujille, esiintyjille, työpajojen ohjaajille, tekniikan hoitaneille, käytännön järjestelyihin ja tuotantoon osallistuneille sekä erityiskiitos kaikille seminaarin osallistujille!

1 PUHEENVUOROJEN TIIVISTELMÄT

Kulttuuri- ja sosiaalipalvelujen yhteistyön mahdollisuudet

Mikko Aaltonen, apulaispormestari, Terveyttä ja toimintakykyä edistävät ja ikäihmisten palvelut, Tampereen kaupunki

Tampereen kaupungin [apulaispormestari Mikko Aaltosen](#) mukaan julkisella sektorilla on perinteisesti tarkasteltu yksilöä alakohtaisesti tietyistä näkökulmista, vaikkapa terveyspalvelut terveyden näkökulmasta ja kulttuuripalvelut kulttuurin näkökulmasta. Tämä lähestymistapa on Aaltosen mukaan heikko tunnistamaan ihmisen kokonaisuutena. Siksi sektorirajoja on tärkeää ylittää ja Tampereen kaupungilla esimerkiksi kulttuuri- ja sosiaalipalvelut tekevät jo paljon yhteistyötä erityisesti ikäihmisten ja lasten hyvinvoinnin eteen. Toimintaa tulisi kehittää myös muille ihmisryhmille kuin vanhuksille ja lapsille.

Aaltonen pohti kysymystä siitä, kenelle kulttuuri kuuluu. Aaltonen itse näkee kulttuurin määrittävän ihmisyyttä niin keskeisesti, että osallisuus kulttuuriin ja taiteeseen tulisi nähdä ihmisen perusoikeutena. Jokaisella tulisi olla yhtäläinen oikeus ja mahdollisuus päästä kokemaan ja halutessaan myös tekemään kulttuuria ja taidetta koulutustaustasta, terveystilanteesta tai sosioekonomisesta tilanteesta riippumatta.

Tampereen kaupunki on ratkaissut asiaa tähän mennessä viemällä kulttuuria niiden ihmisten luokse, jotka eivät pääse muutoin kulttuuripalveluiden äärelle. [Kulttuurikaarissa](#) luovaa toimintaa, taidetta ja kulttuuria on tuotu ikäihmisten asumispalveluihin ja laitoshoitoon. Vanhusten lisäksi toinen ryhmä, jolle toimintaa on ollut paljon tarjolla ovat olleet lapset. Sosiaalipalveluiden puolella ei olla vielä näin pitkällä. Yhteiskunnan polarisoituminen on heijastunut myös kulttuurin kuluttajiin. Nyt olisi tärkeää keksiä keinoja siihen, että osa ihmisistä ei jäisi yhteiskunnan ja toisaalta kulttuurin ja taiteen ulkopuolelle. Millä saisimme kulttuuria ja taidetta sosiaalipalveluiden piirissä olevien ihmisten elämään? Entä voisivatko taide ja kulttuuri olla osallistamassa ja aktivoimassa ihmisiä mukaan yhteiskunnan toimintaan?

Hyvä esimerkki aktivoivasta toiminnasta on Aaltosen mukaan [Aktiivipassi](#). Yli 12 kuukautta toimeentulotuen varassa eläneille suunnattu Aktiivipassi mahdollistaa mm. ilmaisen matkustamisen kaupungin busseilla ja liikuntapalveluiden käyttämisen, mutta myös vierailut kaupungin taidelaitoksissa. Passin kautta on kyetty aktivoimaan ihmisryhmiä, joille osallistuminen on ollut taloudellisista syistä mahdotonta. Toinen hyvä esimerkki on [Oma Tesoma](#) –hanke, joka tähtää alueen palveluiden ja hyvinvoinnin kehittämiseen ja pyrkii osallistamaan erityisesti nuoret mukaan alueen kulttuurin kehittämiseen.

Puheenvuoronsa loppuksi Aaltonen sanoi toivovansa tästä päivästä uusia ideoita ja keinoja, joilla taidetta ja kulttuuria voitaisiin tuoda mukaan entistä paremmin sosiaalipalveluiden puolella.

Missä taidetta tarvitaan? Miksi taidetta kannattaa viedä ihmisten ilmoille?

Minna Hokkanen, yliopistonlehtori, Näty, Tampereen yliopisto; näyttelijä, Tampereen Työväen Teatteri; näyttelijä ja ohjaaja, Tampereen Tarinateatteri

Minna Hokkanen vastasi puheenvuoronsa aluksi otsikkonsa kysymykseen sanoen, että taidetta tarvitaan kaikkialla. Hänen ihanneyhteiskunnassaan taide lävistäisi koko yhteiskunnan kohdusta hautaan.

Hokkanen avasi niitä eri tapoja, joilla hänen työssään taide ja taiteilija ovat saatavilla. [Tampereen Työväen Teatteriin](#) pääsevät taiteen ääreen ne, jotka ostavat lipun näytökseen. [Tampereen Tarinateatteri](#) tekee moninaista soveltavan ja osallistavan draaman työtä monenlaisten ihmisten ja ryhmien parissa. [Nätyn](#) lehtorina Hokkanen työstää opiskelijoiden kanssa tapoja kommunikoida teatteritaiteella ympäröivän yhteisön kanssa. Opiskelijoissa hän näkee uuden sukupolven, joka ei ajattele instituutioiden kautta, vaan vapaammin. Tämän kaiken taustalla jylläävät talouden ja politiikan vahvat voimat, jotka määrittävät ja hallitsevat todellisuuttamme.

Hokkasen mukaan hänen esittelemänsä eri taiteen näyttämöt ovat yhä kovin erillään toisistaan ja yhteiskunnasta. Osa ihmisistä tavoitetaan, osa ei pysty tai halua osallistua taiteeseen. Hokkanen toivoi tulevaisuudelta rohkeampaa ja monipuolisempaa yhteistyötä rajojen yli. Keinoina tähän Hokkanen esitti seuraavia: Laitosteatterit voisivat ottaa käyttöön uusia toimintatapoja ihmisten kohtaamiseen, esim. järjestää yhden hyväntekeväisyysnäytöksen esityskaudessa kohdennetuille ryhmille. Teatteria ja taidetta voisi ottaa osaksi päätöksentekoprosesseja luovin tavoin ("Kaiken voi näyttellä, excelit, powerpointit, budjetitkin!"). Teatteritaide, sen soveltaminen ja eri taidemuodot voisivat tulla enemmän yhteen ja ruokkia toistensa ajattelua. Moninaisten menetelmien kautta teatteri ja taide voisivat avautua yhteiskuntaan entistä hedelmällisemmin.

Puheenvuoronsa lopuksi nosti Hokkanen esille kysymyksen taiteen luonteesta. Hyvinvointikeskusteluissa taiteeseen viitataan usein lääkkeenä, reseptinä tai hyödykkeenä. Näin ei Hokkasen mukaan kuitenkaan ole, sillä taidetta ei voi komentaa, taide ei tottele. Taide on taidetta, joka on olemassa siksi, että se on. Tämä ei poista sitä tosiasiaa että taiteella on vaikutuksensa. Taiteen tärkeänä voimana Hokkanen nosti esiin sen, että taiteen äärellä ajattelu voi muuttua ja laajentua; voimme löytää uusia kytköksiä ja oivalluksia.

Taide ja kulttuuri osana laadukasta elämää

Inkeri Ruuskanen, toimitusjohtaja, Sopimusvuori

Mielenterveys- ja päihde-, lastensuojelu- ja dementiahoitopalveluita tuottavan [Sopimusvuoren](#) toimitusjohtaja Inkeri Ruuskanen peräänkuulutti puheenvuorossaan asennemuutosta kulttuurista keskusteltaessa. Sen sijaan, että puhuttaisiin taiteen tuomisesta tai viemisestä, olisi oivallettava, että taide ja kulttuuri löytyvät ihmisestä itsestään. Tänä päivänä keskustelu taiteesta sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteydessä on Ruuskasen mukaan ajautunut etäälle niiden käyttäjästä – ihmisestä. Asioista päättävien ja palveluja tuottavien olisi kuunneltava sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttäjien omia haluja sekä tarpeita.

Edellisten puhujien tavoin Ruuskanen toivoi laaja-alaisempaa ajattelua ja rajojen rikkomista etsittäessä ratkaisuja yhteiskunnan ja yksilöiden hyvinvoinnin edistämiseen. Ruuskasen puheenvuorossa korostui sote-alan asiakkaiden oman tahdon huomioiminen heille tarjottavien palveluiden – myös kulttuuri- ja taidepalveluiden - valinnassa. Sen sijaan että tyydyttäisiin noudattamaan orjallisesti sääntöjä, tulisi niitä soveltaa tilannekohtaisemmin.

Sote-alan palveluita vaivaa Ruuskasen mukaan keskiarvo-ajattelu, joka aikaansaa keskivertoa palvelua. Keskivertouden sijaan pitäisi nähdä, että jokaisella ihmisellä on oma käsityksensä kauneudesta ja hyvästä elämästä. Onnistuneeksi esimerkiksi hän nosti uudenlaista palvelua erityistukea tarvitseville kehitysvammaisille nuorille ja heidän perheilleen kehittävän [OmaPolun](#), jossa keskiössä on vaihtoehtoisten tapojen etsiminen: mitä voimme tehdä, mitä haluamme tehdä?

Ruuskanen näki taiteella mahdollisuuksia sote-alalla sekä empatiakyvyn opettajana että esteettisten elämysten tarjoajana. Taiteilija voisi sote-alalla toimia välittäjänä, joka voisi katsoa asioita taiteen kautta yhdessä asiakkaiden kanssa eri näkökulmista. Jokaisella ihmisellä on oma tarinansa, joka ansaitsee tulla kuulluksi. Jokaisella tulisi olla oikeus vaikuttaa oman elämänsä sisältöön. Taiteilijoiden moninäkökulmainen ja -tulkinnallinen työskentelytapa tarjoaa eväitä näiden ajatusten viemiseksi käytäntöön. Ruuskasen toiveissa olisi tilanne, jossa Sopimusvuoressa voisi palkallisesti työskennellä kulttuurituottajia ja taiteilijoita, näitä asioita toteuttamassa.

Kulttuurin ja hyvinvoinnin välinen yhteys vallitsevina puhetapoina ja käytännössä

Marjukka Colliander, väitöskirjatutkija, [Viestinnän, median ja teatterin yksikkö, Tampereen yliopisto](#)

Marjukka Colliander käsitteli esityksessään kulttuurin ja hyvinvoinnin vallitsevien puhetapojen ja käytännön suhteutumista toisiinsa. Esimerkkinä esityksessä käytettiin Tampere-talon vuonna 2013 käynnistämää [MUKANA](#)-palvelua. Palvelun ideana on mahdollistaa Tampere-talon elämyksiä sellaisille ihmisryhmille, joille fyysinen pääsy Tampere-taloon on vaikeaa tai mahdotonta. Tampere-talon konsertteja on striimattu reaaliaikaisesti esim. vankilaan, sairaalaan ja hoitolaitoksiin.

Collianderin väitöskirjatutkimuksen keskiössä on huomio siitä, kuinka tapamme puhua ohjaa käyttäytymistä – tässä tapauksessa kulttuurin tarjontaa. Huomion keskiössä ovat kysymykset: *Mitä on kulttuuri? Mitä on osallisuus? Kenellä tulisi olla osallisuus kulttuuriin?* Alan seminaareissa viljeltyt termit, kuten tämänkin tapahtuman otsikossa mainitut saatavuus ja saavutettavuus, vaikuttavat osaltaan siihen, millaista kulttuuria käyttäjille tarjotaan. Puhuessaan kulttuurin saavutettavuudesta puhuja tulee väistämättä antaneeksi määritelmän myös kulttuurille, osittain ehkä tietoisesti, osittain tiedostamatta. Määritelmä voi rajoittaa tarjottavaa kulttuuria, mutta myös käsitystä sen käyttäjistä. Kulttuuripalveluista päättävä vie asiakkailleen sellaista kulttuuria, jonka itse ymmärtää ”oikeanlaiseksi kulttuuriksi”. Tästä johtuen erilaisten puhetapojen tunnistaminen on tärkeää. Eräs vallitseva ajattelu- /puhetapa voi olla, että ”viedään laadukasta taidetta osattomille ihmisille, ja he tulevat onnellisemmiksi”. Vaarana on tällöin ylhäältä alaspäin katsova asenne.

Tampere-talon esimerkin kohdalla kyse on kahden eri todellisuuden kohtaamisesta. Kahden erilaisen instituution kohtaaminen on monimutkainen prosessi, jonka keskiöön nousevat yksilöt. Jotta Tampere-talon konsertti saadaan esitettyä vangeille, vaatii se monien yksilöiden yhteisen työpanoksen alkaen esityksen mahdollistaman teknologian hallitsemisesta vankien päiväaikataulun uudelleenjärjestämiseen. Taide sopeutuu paikan käytänteisiin, kuten laitosturvallisuuden vaatimuksiin. Kyseessä ei olekaan taiteen vieminen sote-kohteeseen, vaan yhteinen prosessi, jossa ”kohdepaikan” ihmiset ovat tärkeä resurssi tapahtuman toteuttamisessa.

Ruohonjuuritaso ja kulttuurista käyty keskustelu eivät aina kohtaa. Ajatus laadukkaasta kulttuurista ja sen saavutettavuudesta ei ole yksilöllinen. Kulttuurilla, niin kuin MUKANA-hanke on havainnollistanut, on läpi organisaatorakenteiden ulottuva, virkistävä, osallistava ja yhteisöllisyyttä vahvistava vaikutus. Collianderin mukaan kulttuurilla ja taiteella on tutkimusten mukaan todistettavasti hyvinvointivaikutuksia. Tärkeää on opetella tulemaan tietoiseksi siitä tavasta, jolla asiasta puhumme ja miten käyttämämme kieli luo todellisuutta. On myös tärkeä pohtia kenellä on valta päättää, mitä tarjotaan ja tuotetaan?

Taiteen hyvinvointivaikutusten mittaaminen ja todentaminen: Mitä, miksi ja kenelle?

Pilvi Kuitu, toiminnanjohtaja, Kulttuurikeskus PiiPoo

Pilvi Kuitu korosti puheenvuoronsa aluksi jokaisen ihmisen oikeutta tehdä taidetta ja tulla näkyväksi. [Kulttuurikeskus PiiPoossa](#) toteutetaan osallistavaa taidetoimintaa niin, että koulutetut taiteilijat ohjaavat toimintaa, jossa jokainen osallistuja voi omalla tavallaan tehdä taidetta. Taiteen Kuitu määritteli olevan ihmisyydestä kumpuavaa ja yhteiskuntaa käsittelevää ja kommentoivaa. Kuitu myös herätteli kysymystä siitä, kuka saa määritellä sen, mikä on laadukasta taidetta.

Puheenvuorossaan Kuitu hahmotteli uutta toimialaa, kulttuuri-alan ja sote-alan yhteisestä alueesta muodostuvaa ”KUSOTE-alaa”. Alojen kohdatessa yhteisen kielen ja ymmärryksen puute tuottaa usein haasteita. Aidon yhteistyön ja kohtaamisen merkitys on suuri – taidetta ei voi vain viedä sote-alalle. Yhteisen käsitteistön ja toimintaraamien luominen olisi tärkeä pohja tavoitteiden saavuttamiseksi. Sote-alan henkilökunnan mukanaolo toiminnan kaikilla tasoilla on äärimmäisen tärkeää. Kuidun mukaan uusi Kusote-ala vaatii taiteilijalta monenlaista osaamista. Vahvan taiteellisen osaamisen lisäksi tarvitaan kokemusta, ymmärrystä ja herkkyyttä monenlaisten ihmisten kanssa toimimiseen.

Hyvinvointivaikutusten todentaminen ja tutkimus ovat keskeisessä osassa taiteen vakiinnuttamisessa osaksi sosiaali- ja terveyspalveluita sekä opetus- ja kasvatustaloja. Alan toimia perustellaan nykyään paljon taiteen hyvinvointivaikutuksilla, joten tutkimusta toiminnan vaikuttavuudesta on syytä tehdä. Kuitu keskittyi pohtimaan tarkemmin taiteen hyvinvointivaikutusten todentamiseen tarkoitettujen tiedonkeruumenetelmien luonnetta: millaista tietoa tulisi kerätä ja mitä tällä tiedolla tavoitellaan?

Tutkimusta tulisi tehdä pitkäjänteisesti, jolloin huomioon tulevat myös toiminnan pitkäaikaisvaikutukset. Tutkimuskohteita voisivat tällöin olla esim seuraavat: *Miten taide on vaikuttanut alueen yhteisöön, mutta myös yksilöön ja laajemmin koko yhteiskuntaan? Mitä on se ”laadukas tekeminen”, joka aikaansaa hyviä vaikutuksia ja jota kaikki peräänkuuluttavat? Millä keinoin hyviä vaikutuksia voidaan saada aikaan? Vaikuttaako toiminta elämän kokemukselliseen laatuun (ja kenen) ja toisaalta rakenteellisesti tarkasteltiin hyvinvointiin? Onko toiminta vaikutuksiltaan ennaltaehkäisevää, ylläpitävää vai korjaavaa?*

Kuitu ehdotti vaikuttavuuden tutkimuksen lisäksi myös seuraavien alan perusasioiden tutkimusta: *Kuinka paljon Kusote-alan työtä jo tehdään? Kuka työtä tekee? Kuinka paljon ala työllistää? Kuinka tehokasta työ on? Kuka työn rahoittaa? Miten toiminta tuotetaan? Mitkä ovat toiminnan vaikutukset tuottavuuteen?*

Ihmisarvon merkitys taiteessa ja taidekasvatuksessa

Jarmo Skön, puheenjohtaja, [Tampereen taidekasvatus ry](#), teatteri-ilmaisun ohjaaja, sosiaalisen sirkuksen ohjaaja, tanssi-innostaja®

Jarmo Skön kertoi pyrkivänsä tekemään taidetta kaikenlaisten ihmisten kanssa, auttaen heitä löytämään omaa luovuuttaan ja tuomaan esiin omia näkemyksiään maailmasta taiteen muodossa. Skön kertoi kokevansa oman ammattitaitonsa olevan ”kohtaamisen taiteen” tekemisessä.

Tärkeimmäksi asiaksi työssään Skön kokee ihmisarvon esiin nostamisen, kunnioittamisen ja vaalimisen. Skön haluaa, että jokainen taidetyöskentelyyn osallistuva kokisi olevansa ”oikea ihminen”, joka voi kertoa omia näkemyksiään taiteen kautta. Mahdollisuus ilmaista itseään ja tulla nähdyksi ja kuulluksi ovat Skönin mukaan perustavaa laatua olevia tarpeita, ja taide voi antaa niihin mahdollisuuden.

Havainnollistavaksi esimerkiksi taiteen mahdollisuuksista tärkeäksi koettujen asioiden esiin nostamisessa

Skön antoi [Taidekeskus Wärjäämön](#) toteuttaman ”Wärjäämöläisillä on mielipide” -projektin, jossa syntyi Tampereen Keskustorille värjäämöläisten pystyttämä performanssiesitys [”Vammaisparkki”](#), joka otti kantaa kehitysvammaisten tilanteeseen yhteiskunnassamme juuri nyt. Teos oli samaan aikaan sekä poliittinen kannanotto että tekijöilleen hyvin henkilökohtainen asia.

Skönin mukaan juuri yhteiskunnallisen ja henkilökohtaisen tason kohtaaminen on mielenkiintoinen osa taiteen tekemistä ja kokemista. Ihmisyyteen perustavanlaatuisesti kuuluva taide on jotain, jossa toinen ihminen antaa toiselle uusia ajatuksia ja kokemuksia saaden niitä myös itse. Taiteentekijän ja kokijan henkilökohtaisten kokemusmaailmojen lisäksi taide auttaa heijastamaan ympäröivää todellisuutta ja avaamaan siihen uusia näkökulmia. Taiteen avulla on Skönin mukaan helpompi nostaa esiin ja käsitellä vaikeita asioita, kuin ilman taidetta. Tästä johtuen taiteen tulisi olla välttämättömänä osana yhteiskunnallista dialogia.

Skönkin otti esiin seminaarissa useamman kerran toistuneen kysymyksen taiteen arvotuksesta. Valitettavasti esimerkiksi erityisryhmien taiteeseen suhtaudutaan usein väheksyen. Puheenvuoronsa lopuksi Skön toivoi, että taide olisi osa arkipäiväämme, eikä siihen tarvitsisi suhtautua niin mystisesti tai jalustalle nostaen. Ihmisiä ei tulisi kohdella kohderyhmänsä edustajina, vaan jokaisen ihmisen erityisyyttä tulisi kunnioittaa, sillä *” olemme kaikki arvoituksia”*.

2 TYÖRYHMIEN PURUT - Työryhmissä laadittiin teemoittain konkreettisia toimenpide-ehdotuksia.

Ryhmä 1) Kulttuuri- ja sosiaalialan yhteistyö – ryhmätyön vetäjänä Sanni Pöntinen, johtava museolehtori, [Tampereen kaupungin museopalvelujen kulttuurikasvatusyksikkö TAITE](#)

- Projektin johtaminen, tiedonkulku ja henkilöstön ja asiakkaiden osallistaminen projektien suunnitteluun ja toteutukseen. Ihminen on subjekti eikä toiminnan objekti. Tulisi olla etukäteen aikaa tavata, keskustella, avata yhteisölle se, mitä on tarjota, kysyä mitä ajatuksia yksilöille toiminnasta tulee jne, eikä vain hyökätä paikalle pensseleiden tai rekvisiitan kanssa valmistelematta yhteisöä. Asiakkaiden motivoitumisen lisäksi keskeistä on saada henkilökunta motivoitua. Toiminta ei juurru yksiköihin, jos henkilökuntaa ei ole ehditty innostaa ja perehdyttää.
- Rahoituksen kohdentaminen tulisi tehdä sellaisiin toimintoihin, jotka pyrkivät **pitkäjänteisyyteen ja ovat tavoitteellisia**. Uudenlainen ajattelu ja taidelähtöiset menetelmät ovat pitkiä prosesseja ja vaativat aikaa. Yhteisöt väsyvät pistovierailuihin, jatkuviin vaihtuviin toimintoihin. Nyt toimintaa usein tiputetaan ylhäältä alas. Tämä saattaa aiheuttaa hämmennystä.
- Sosiaali- ja terveysalan laitoksissa tulisi olla **kulttuuriyhdyshenkilöt**. Sosiaali- ja terveysalalla tulisi olla **kulttuuristrategia**.
- Rahoituksen ei pidä vain ylläpitää rakennetta vaan toimia **mahdollistajana** soten ja kulttuurin väliselle yhteistyölle. Tarvitaan parempaa suunnitelmallisuutta, jatkuvuutta ja läpinäkyvät tavoitteet.
- Tulee kehittää **vaikuttavuusmittaristoa** mm. kulttuurin hyvinvointivaikutuksista. Yliopistot ja muut koulut mukaan kehittämistyöhön. Taiteen vaikutuksia voidaan todentaa **myös taiteen omin keinoin**, esim. taiteellisesti korkeatasoisin taltioinnein.
- Kuka valvoo **kulttuuritoiminnan laatua** sote-yhteistyössä? Tekijöillä oltava vahva substanssi-osaaminen. Molempien osapuolien (taide/kulttuuri ja sote) tulee tuntea toisen alueen tavoitteet ja toimintalogiikka. Laadunvalvojan asia on tarkistaa onko tekijällä välineitä kohdata haastavia tilanteita. Moniammattillinen yhteistyö ja työparina toimiminen on eräs hyvä ratkaisu tuottaa laatua. Taiteilijan tulee uskaltaa myös vaatia ja olla osa yhteisöä
- **Inhimillisuus, ihmisuus ja hyvinvointi** päätöksenteon keskiöön. Johtajat ja päättäjät mukaan toimintaryhmiin, oman kokemuksen kautta ymmärrys kasvaa.

Ryhmä 2) Kulttuurihyvinvoinnin rahoitus – ryhmätyön vetäjä Susanna Ihanus, [Kulttuuriosuuskunta Kaie](#)

- Taide- ja kulttuurilähtöisten hyvinvointipalveluiden markkinoiden koko on ollut v 2013 n. 10 miljoonaa euroa, **kasvun varaa olisi** esim. yksityisen puolen uusissa palvelurakenteissa ja tavassa organisoida palvelut.
http://www.diges.info/pdf/johan_nyt_on_markkinat_-_markkinaselvitys.pdf
- **Osto-osaaminen** > sidotaan palvelun sisällöt ja laatu vahvemmin kilpailutustekijöihin käänteisen kilpailutuksen kautta > Esim. Ruotsissa intressi-orientoituneet palvelukodit - ruokaan tai kulttuuriin erikoistunut palvelukoti toimii sekä laadukkaammin että kustannustehokkaammin. Kunnissa **asiakasnäkökulma korostuu** tulevaisuudessa.
- **Päättäjien henkilökohtaisen ymmärryksen lisääminen** > Palveluita ostavat ne, jotka tuntevat kulttuuripalvelut hyvin, ovat saaneet niistä hyviä kokemuksia ja uskovat niiden voimaan. Kulttuurin merkitys ongelmien ennaltaehkäisyssä on halvempaa kuin ongelmien hoitaminen.
- **Yksityisen rahan** osuus tulee nousemaan. Suuret ikäluokat olisivat valmiita maksamaan jopa 400 euroa/kk virikepalveluista. (Johan nyt on markkinat -selvitys). Fysioterapia tai kotisairaanhoido ovat jo turvattavissa vakuutusin, joten miksi ei myös kulttuurihyvinvointi lisähoitoturvan kautta?
- **Yhteisörahoitus** (kohdennetut palvelut, kohderyhmä tai investoinnit) ja **yhteisöt rahoittajina** (osana sosiaalista yhteiskuntavastuuta, tarvitaan lakimuutoksia verovähennyksiin yms). **Liike-elämä mukaan toimintaan**, esim. private-public-partnerships
- **Kysyntää ja tarjontaa on, mutta ne pitää saada kohtaamaan.** Verkostot ovat tähän yksi tärkeä työkalu. Tarvitaan **kulttuurihyvinvointitarjotin**, josta ostaja voi löytää palveluja. Sote-palveluiden valikoimaan kiinteämmin **selkeät kulttuurihyvinvoinnin palvelut tarjolle.**
- [Prosenttiperiaate](#) tulisi laajentaa julkisesta rakentamisesta soteen (käytössä mukana – periaate)
- [Vaikuttavuusinvestoiminen \(Sitrassa\)](#) on rahoitus- ja toimintamalli, jonka avulla voidaan kehittää uusia ratkaisuja yhteiskunnallisiin haasteisiin. Se on keino lisätä julkisen ja yksityisen sektorin sekä järjestöjen välistä yhteistyötä kanavoimalla yksityistä pääomaa hyvinvointia edistäviin hankkeisiin.
- **Sektorin, kunnan ja maakunnan ja valtionrajojen ylittäminen** rahoituksessa -> yhtenevien tavoitteiden eteen työskentely, esim. sote- ja kulttuuripuolen yhteisesti rahoittama työntekijä

Ryhmä 3) Missä taidetta tarvitaan? Kartoitetaan tarpeet ja ideoidaan toimenpiteet – ryhmätyön vetäjänä Jarmo Skön

- **Taiteen tulisi läpäistä kaikki elämän osa-alueet** kohdusta hautaan, urheilupeleistä synnytyssairaaloihin, syrjäkyliltä pubeihin. Ei ole paikkaa, jossa taidetta ei tarvita.
- **Luovuuden merkitys** tulisi nostaa vahvemmin esille perusteena taiteen tärkeydelle. Taiteen ja luovuuden mahdollisuudet tulisi nähdä kaikkialla yhteiskunnassa; osana arkea ja ajattelua.
- Ala on kovin naisvaltainen, alalle tarvittaisiin **lisää miehiä** -> voisi johtaa alan palkkaukseen ja statukseen positiivisesti
- "Laatikoittaminen" ja **lokerot tulisi purkaa toiminnan tieltä**. Rakenteet ja asenteet tulisi muuttaa, jotta saataisiin **jatkuvuus ja läpäisevyys mahdolliseksi**.
- Tarvitaan **matalan kynnyksen toimintaa**, johon jokaisella on mahdollisuus. Monella on kokemus, että "taide on minulle liian vaikeaa".
- **Taidemaailman ja yritysmaailman yhteistyötä** tulisi edistää rohkeasti, mahdollisuuksina esim. yritystaiteilijat, mesenaatit; kohtaamiset taiteen keinoin, työhyvinvointi
- **Taidetta tulisi viedä lähelle ihmisiä** esim. seuraavissa yhteyksissä: taloyhtiöiden kautta, yrityksissä, koteihin, kouluihin, taiteen ja teknologian törmäyttäminen, taide luonnossa, taide julkisilla paikoilla, taide tasa-arvoisena kaupungeissa ja maaseudulla
- Taiteen pitäisi päästä laitosten **seinien sisältä ulos**, mutta **olemassa olevat resurssit hyödyntäen**

Ryhmä 4) Taiteen vaikuttavuus: Mitä pitäisi tutkia? – ryhmätyön vetäjänä Pilvi Kuitu

- Pitäisi **koota olemassa olevaa tutkimusta yhteen**, ettei keksittäisi aina pyörää uudestaan. Tutkimustuloksia tulisi myös pystyä popularisoimaan.
- **Mihin tutkimuksella pyritään?** Halutaanko esim. monialaista tietoa rahoituksen tueksi päättäjille vai mikä on motiivi tutkia? Taidetta perustellaan nykyään paljon sen vaikutuksilla, joten **taiteen hyvinvointivaikutusten tutkiminen** on tärkeää alan uskottavuuden kannalta.
- Tarvitaan **vertailututkimusta** ja **pitkäaikaista tutkimusta**. **Monialainen tutkimus** (neurologiasta humanistiseen jne) olisi tärkeää, koska aihekin on monialainen ja kokonaisvaltainen.
- Tarvitaan **kliinisiä tutkimuksia** siitä, **mitä kehollisia vaikutuksia taidekokemuksella on**.
- Olisi tärkeää **tutkia eri toimijoiden narratiiveja** esim koetusta voimaantumisesta. Eri ammattilaisten: taiteilijoiden, henkilökunnan ja toisaalta osallistujien ja omaisten narratiivit **kokemuksistaan taiteen vaikutuksista** tutkimusmateriaalina.
- Myös **itseisarvoisella taiteella on vaikutuksensa**. Mitä ihminen saa taiteesta? Miten koetut vaikutukset eroavat taiteen kokemisessa ja siihen osallistumisessa?
- Mikä taidetoiminnassa on **kuntoutusta** ja mikä taas **ennaltaehkäisevää** tai **ylläpitävää toimintaa**?
- Pitää muistaa myös **taide tutkimusvälineenä**: taide on luonteeltaan asioiden tutkimista
- Tutkittaessa vaikuttavuutta **ihmisen kehityskaari tulisi ymmärtää kokonaisuutena**. Näennäisen pieni muutos ihmisessä saattaa olla merkitykseltään suuri.
- **Ideoituja tutkimusaiheita**: Vammaisuuden esittäminen taiteessa; vähemmistöjen itsensä tuottaman kulttuurin ja taiteen tutkiminen; kulttuuritarjonnan moninaisuuden tutkimus; viittomakielisen kulttuurin tutkimus; lapsuusajan taidekokemusten merkitys; onko liven ja tallennetun esityksen kautta saavutetun kokemuksen välillä eroja?

Ryhmä 5) Missä taidetta tarvitaan? Kartoitetaan tarpeet ja ideoidaan toimenpiteet – ryhmätyön vetäjänä Disa Kamula, [yleisötyöntekijä, Tampereen Teatteri](#)

- Projekteista täytyisi saada **pitkäaikaisia ja pysyviä toimintoja**
- Yhteistyö eri sote-toimijoiden välillä: Esim. niin, että yksi **taiteilija kiertäisi useammassa sote-kohteessa ja taiteilijan palkka maksettaisiin yhdessä** eri toimijoiden kesken.
- Henkilökunnan ja taiteilijoiden eri kieli on usein este yhteistyölle, ”myös työntekijät laitostuvat”.
Ratkaisuideo: **virkeät eläkkeellä olevat SOTE-alan ihmiset** voisivat tulla **mukaan taideprojekteihin** auttamaan kommunikaatiossa taiteilijoiden ja hoitohenkilökunnan välillä
- Taideprojekteja / taidetoimintaa suunniteltaessa olisi tärkeää, että **kysyttäisiin osallistujilta taiteellisia kiinnostuksen kohteita**. Ettei vain päätettäisi toisten puolesta, mistä he pitävät.
- **Asennemuutosta tarvitaan** niin taiteilijoilla, sote-alalla, päättäjillä kuin mediassa. Esimerkki [Koukkuniemen Kalevala-projektin](#) uutisoinnista: ”Taide nöyrtyi välineeksi”. Suomalaisen asenne on usein ”Ei taide kuulu minulle” → Kuinka päästään asenteeseen, jossa ”Taide kuuluu juuri minulle/sinulle!”?
- Toiminnassa syntyvien taideteosten yleisöjen pitäisi olla inklusiivisia, eli ettei olisi vain tietyille kohderyhmille tehtyjä esityksiä, vaan **kaikkien tulisi olla tervetulleita** katsomaan. Esimerkkinä Koukkuniemen Kalevala, jossa esitykset ovat sekä vanhainkodin asukkaille, omaisille, hoitajille ja ulkopuolisille avoimia.
- **Taiteilija – hoitohenkilökunta -työparit**, jossa arjen vastuuta jaetaan omilla osaamisalueilla. Tärkeää on viedä tietoa laitosten henkilökunnalle ja saada heidät mukaan osallistumaan toimintaan. [Tanssin aluekeskuksella](#) on tähän liittyen käynnissä projekti, jossa laitoksissa on ns. kummitaiteilija.

Ryhmä 6) Vapaata ideointia – ryhmätyön vetäjänä Arttu Haapalainen, taiteen ja hyvinvoinnin läänintaiteilija, Taiteen edistämiskeskus / Pirkanmaan aluetoimipiste

- Tarvittaisiin näkyviä tapahtumia, jossa kuka tahansa voisi kokea ja nähdä taidetta ja osallistua itse. Ideoitiin vuosittaisen taiteen soveltamisen / hyvinvointivaikutusten **festivaalin tai taidekatselmuksen** (työnimenä oli ”taiteen soveltamisen teatterikesä”) järjestämistä Pirkanmaalla eri toimijoiden yhteistyönä. Tapahtumassa olisi taide edellä taide esillä koettavana, nähtävänä ja osallistavana.
- Monet alan tekijät huomasivat tapahtuman aikana, että ”olemme samalla asialla toisistamme tietämättä”. Tarvittaisiin alan tekijöiden **verkostoitumista**, jotta voisimme tehdä yhteistyötä, kehittää alaa ja olla tietoisempia alan kokonaisuudesta.
- Tarvittaisiin ”Kusote-alalle” **apurahoja**, joita myös yksittäiset tekijät voisivat hakea.
- **Rahoittajatahotkin** pitäisi saada **mukaan** keskusteluun ja alan kehittämiseen. Uusien rahoitusmallien luomiseksi pitää tekijöiden oppia **tiivistämään** ja konkretisoimaan asiansa kielelle, jota rahoittajat ymmärtävät. On tärkeää oppia perustelemaan toiminnan **hyötyjä** tiiviisti ja käyttää myös **numeroita** evidenssinä.
- Yritykset voisivat toimia ”**firmakummeina**” taiteelle.
- Tarvitaan monenlaisia **foorumeita**, joissa eri alojen ihmiset voivat kohdata ja viedä asiaa eteenpäin.
- Hankkeiden ja yhteistöiden kehittämiseen olisi hyvä perustaa ”**partnerinhaku-palvelu**”, josta voisi etsiä yhteistyökumppaneita.

3 SUMMAUSTA PÄIVÄSTÄ

Päivä oli monin tavoin antoisa. Puheenvuorot ja työryhmien ideat olivat ajatuksia herättäviä ja esitykset toivat tapahtumaan taiteen paloa. Paikalla oli ilahduttavan paljon ihmisiä, Teatterimonttu oli täynnä ja saimme paikalle paljon sosiaali- ja terveysalalla työskenteleviä. Alaa ei tällä(kään) kertaa valmiiksi saatu, mutta uskon, että jokainen paikalle tullut sai uusia ideoita tai miettimisen aiheita mukaansa.

Taiteen ja hyvinvoinnin risteys on hyvin moninainen kenttä. Hyvinvointivaikutuksin perustellaan monesta lähtökohdasta ja monella taajuudella olevaa toimintaa. Ensinnä taiteella itsessään on vaikutuksensa, esim. on paljon tutkimusta, että musiikin kuuntelu tekee hyvää aivoille. Sitten on taiteen tuominen / vieminen niiden ihmisten luo, jotka siitä eivät pääse muuten nauttimaan. Sitten on erityisryhmien oman taiteen esiintuominen. Sitten on taiteen soveltamista johonkin taiteen ulkopuoliseen maailmaan, esim. hoitolaitokseen. Usein toiminta on silloin osallistavaa ja korostaa jokaisessa ihmisessä asuvaa luovuutta ja toiminnassa pyritään johonkin taiteen ulkopuoliseen tavoitteeseen. Sitten on kaikki näiden välille mahtuva ja todellisuudessa rajat eivät ole näin tiukkoja.

Itse haluan työlläni tukea toiminnan moninaisuutta ja pyrin vaikuttamaan asioihin niin että ”taiteen ja hyvinvoinnin risteykseen” esim. sosiaali- ja terveysalalle syntyisi hyvää ja laadukasta toimintaa ja työmahdollisuuksia taiteilijoille. Sote-ala voi olla uusi näyttämö ja tapahtumapaikka taiteelle.

Nyt ryhdytään tekemään ajatuksista konkretiaa! Ohessa vielä muutama reitti eteenpäin:

[Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia –toimintaohjelman \(2010-2014\) loppuraportti](#)

Digesin selvitys: [Taide- ja kulttuurilähtöisten palveluiden markkinat sosiaali- ja terveysalalla](#)

Taiteen edistämiskeskukseen [Taiteen hyvinvointivaikutuksien kehittämisohjelma](#)

[Oma työsuunnitelmani löytyy täältä](#)

Liity myös Terveyttä kulttuurista / Pirkanmaa –verkostoon! Verkosto toimii kaikkien aiheesta kiinnostuneiden kulttuuri- ja taidealan sekä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten yhteisenä foorumina. Jos haluat mukaan, ota yhteyttä minuun.

Tervetuloa!

ARTTU HAAPALAINEN

taiteen ja hyvinvoinnin läänintaiteilija
Taiteen edistämiskeskus, Pirkanmaan toimipiste
0295 330 843
arttu.haapalainen@minedu.fi
www.taike.fi